

SHAHAR KO'KALAMZORLASHTIRISH TIZIMI

Tog'ayeva Nafisa Isroiljonovna,

Farg'ona transport va servis texnikumi,

Transport, arxitektura va sanoat kafedrası o'qıtuvchi.

Annotatsiya: mazkur maqolada shahar hududlarida ko'kalamzorlashtirish ishlarining ahamiyati haqida qisqacha to'xtalib o'tilgan. Zamonaviy shaharsozlikda yashil hududlarning tashkil etilishi aholiga qulaylik yaratish maqsadida insonlarning salomatligi hamda iqlim o'zgarishlari bilan bog'liq muammolar bo'lganligi sababli shaharsozlik tizimida ham o'zgarishlar bo'lishga sabab bo'lmoqda.

Kalit so'zlar: ko'kalamzorlashtirish, shaharsozlik, infrotuzilma, landshaft, yashil hudud, salomatlik, xiyobon.

Аннотация: В этой статье кратко рассказывается о важности озеленения в городских районах. В современном городском планировании создание зеленых насаждений вызывает изменения в системе городского планирования, связанные со здоровьем людей и климатическими изменениями, а также с обеспечением комфорта для населения.

Ключевые слова: ландшафтный дизайн, урбанизм, инфраструктура, ландшафт, зеленая зона, здоровье, аллея.

Annotation: this article briefly discusses the importance of greening work in urban areas. The creation of green areas in modern urban planning is also causing changes in the urban planning system, due to the fact that it is associated with human health and climate changes in the comfort of people.

Keywords: greenery, urbanization, infruction, landscape, green area, health, alley.

Ko'kalamzorlashtirishning asosiy jihati shundan iboratki, bunda tabiiy daraxt ekinzorlari hududidan foydalanilgan holda, qiyofasini o'zgartirib borish, tabiat namunalarini amaliy san'at ishlari bilan birlashtirib, yaxlit bir manzarani yaratishdir. Manzarabop ekinlarni ko'paytirish quldorlik jamiyati davrida vujudga kelgan. O'sha vaqtlarda ham saroylar, maqbaralar, badavlat xonadonlarda xiyobon va boglar barpo etish va ko'kalamzorlashtirishga alohida e'tibor qaratilgan. Qadimiy Misr bog'larini rejalashtirishda ma'lum qoidalarga amal qilingan: kompozitsiya markazida asosiy bino joylashgan, ikki tomoniga daraxt ekilgan uzun yo'lak (alleya) ushbu kompozitsiyaning asosiy qismi bo'lib, hovliga kirish joyi bilan bog'langan hamda bog hududini ikkita teng bolimga ajratgan. Har bir bo'lagida esa to'g'ri burchakli suv havzalari barpo etilgan.

O'zbekiston kam o'rmonli mamlakat, shu sababdan yashil o'simliklar bu yerdagi tabiat ko'rinishini belgilaydi. Mamlakatimizda aholi yashash joylari, yo'llar, irrigatsiya inshootlari, suv omborlarini ko'kalamzorlashtirish ishlari keng ko'lamda olib boriladi. Zamonaviy shahar yoki boshqa aholi yashash joylari - bu turli binolar, ko'p sonli muhandislik inshootlari, yo'llar, maydonlar, ochiq joylar, suv havzalari va yashil ekinzorlarniing murakkab kompleksidir. Shaharsozlik me'yorlariga ko'ra, aholi yashash joylari hududlarining 50% dan kam bo'lmagan qismi ko'kalamzorlashtirish ob'yektlariga ajratilishi kerak. Shahar hududida insonlarga qulaylik va hordiq oladigan yashil tabiat zonalari yaratish uchun olib boriladigan ishlar hozirgi kunda muhim hisoblanadi. Yashil hududlar xiyobon va bog'lardan tashkil topadi, mikro iqlimni sog'lomlashtiradi, shamol tezligini pasaytiradi, chang va to'zonlarni tutib qoladi, havodagi zararli gaz va tutunlarni yutadi, shahardagi shovqinlarni kamaytiradi va shu kabi foydali tomonlarga ega. Shahar hududlarini ko'kalamzorlashtirish katta [estetik](#) ahamiyatga ega. [Poytaxt](#) va yurtimizning boshqa shaharlaridagi istiqomat qilayotgan aholi soni kun sayin oshib borayotgani, yirik [sanoat korxonalari](#) yildan yilga ko'proq ishga tushurilishi, shahar ko'chalarida harakatlanayotgan [avtomobillar](#) sonining ortib borishini

hisobga olsak, ekologik holatlar alohida e'tibor va mas'uliyat talab qilishi namoyon bo'ladi. Shahar [ekologiyasi](#), aholining salomatligiga ham bevosita amalga oshirilayotgan ko'kalamzorlashtirish ishlari bilan bog'liq ekanligi barchamizga ma'lum. Atrof-muhit musaffoligini ta'minlashda yashil olamning ahamiyati kun sayin oshib bormoqda. So'nggi yillarda shaharni qayta qurish, ko'kalamzorlashtirish va [obodonlashtirish](#) ishlari jadal olib borilayotganligi sabab nafaqat poytaxtimizda, balki boshqa [viloyat](#) markazlarida ham shaharlarni yashil maydonlarga aylantirish ishlari tadbiiq etilmoqda. Lekin ayrim hududlarda belgilangan rejadagi ishlar to'g'ri olib borilmasligi natijasida salbiy oqibatlarga olib kelmoqda. Ko'kalamzorlashtirilgan hududlarda havo harorati boshqa hududlarga qaraganda 16° salqin bo'lishi, 1 [gektar](#) hududdagi o'rmon yiliga 54 tonna chang ushlab qolishi bizga ma'lum. Shaharlar hududida shuningdek, turli-tuman [gullar](#), to'shama o'simliklar ham yashil maydonlarni boyitib bormoqda.

So'nggi yillarda aholi punktlarini ko'kalamzorlashtirish, daraxt va butalarni muhofaza qilish hamda yashil maydonlarni kengaytirish borasida tizimli choralar ko'rilmogda. Shahar hududlarida qimmatbaho navli daraxt va butalar kesilishiga

moratoriy joriy qilinishi, daraxt kesganlik holatlari uchun jarima va kompensatsiyalar miqdorining oshirilishi shular jumlasidandir. Biroq, mas'ul tashkilotlarning amalga oshirilayotgan ishlarga sustkashlik bilan yondashishi hamda ayrim shaxslarning o'simlik dunyosi obyektlariga bo'lgan tajovuzkor harakatlari, shu jumladan, daraxtlarni noqonuniy kesish bilan bog'liq holatlar umumekologik vaziyatning yomonlashishiga sabab bo'lmoqda. Bundan tashqari, investitsion faollik sur'atlarining, jumladan, sanoat ishlab chiqarish, qurilish, urbanizatsiya va bunyodkorlik ko'laminin keskin kengayishi aholi punktlariga tushayotgan ekologik yuklamani kamaytirish mexanizmlarini takomillashtirishni taqozo etmoqda. Daraxt, butalar va yashil hududlarni muhofaza qilish hamda ularning maydonlarini kengaytirish, ushbu sohada mas'ul tashkilotlar faoliyatini yanada samarali tashkil etish bo'yicha O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktyabrdagi "2030-yilgacha bo'lgan davrda O'zbekiston Respublikasining Atrof-muhitni muhofaza qilish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PF-5863-son farmonida belgilangan vazifalar bu boradagi ishlarni yanada jadallashtirishga xizmat qilmoqda.

Shaharlar, posyolkalar, turar joylar, mahalalar va qishloq aholi punktlarini bezatish, ularga chiroyli va shinam ko'rk berishda yorqin ranglarda gullaydigan butalar: spireya, jimolost, jasmin, nastarin (siren), deysiya, kizilnik, tamarikslar, forzisiyalar, biryuchina, sariq akatsiya, zarg'aldoq (zlotistaya) smrodina va boshqalarning o'rni beqiyosdir. Ushbu va ko'pgina butalarning bebaho sifati shundaki, ular nafaqat tez o'suvchi va shaharning o'ziga xos ekologik sharoitlariga moslashuvchanligi bilan, balki juda manzaraliligi bilan ahamiyatlidir. Ko'kalamzorlashtirish sohasi oldidagi vazifalarni yechishda, avvalo, o'simlik turlarini ko'paytirish va ko'chatxonalarda yetishtiriladigan mahsulotlar (o'simliklar, ko'chatlar) sifatini yaxshilashda hozirda mavjud bo'lgan o'simliklarning boy dendrologik fondidan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Shaharsozlikdagi katta tajriba shuni ko'rsatadiki, asosiy vazifalardan biri - tabiiy va sun'iy yaratilgan muhit o'rtasida ma'lum muvozanat va garmonik ravishda uyg'unlashuviga erishish, barcha ko'kalamzorlashtirish obyektlarining o'zaro bog'liqligi va bir yaxlit tizimga birlashtirilishi sanaladi.

Shahar shovqini bilan samarali kurashishda qalin, butan daraxt qatorlari to'g'ri joylashtirilishi kerak. Bargli daraxt turlari shovqinning 25 foizini yutib, 75 foizini qaytaradi, chunki ular ekran singari, tovush to'lqinlarini to'sadi. Harakat gavjum bo'lgan ko'cha chetidagi hiyobon binolarni shovqindan asray olmaydi, aksincha, agar yolning harakat qismi daraxtlar bilan to'silmagan bo'lsa, uylardagi shovqinni kuchaytiradi. Shovqinlar ta'sirini kamaytiradigan daraxtzorlarning kengligi 10 metrdan kam bo'lmasligi va unda bir nechta qalin daraxt qatorlari joylashishi kerak. Mayda bargli daraxtlardan foydalanish yaxshi samara beradi. Bularni shovqin manbaalariga yaqin ekib, daraxtlar, butalar va yashil devorlardan yaroqli kompozitsiya hosil etilishi lozim. Katta-kichikligi bo'yicha farqlanadigan ekinlar guruhlari shovqin energiyasini yaxshi tortib oladi.

Xulosa qilib aytganda shahar hududlarini ko'kalamzorlashtirish har turli sohalar bo'yicha qilinayotgan ishlarning to'g'ri tashkillanishi bilan bog'liq.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirzaolimov, A. A. o'g'li. (2022). SHAHAR MUHITNI KO'KALAMZORLASHTIRISH VA OBODONLASHTIRISHDA DUNYO TAJRIBASI. *Евразийский журнал академических исследований*, 2(1), 149–153.

извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/ejar/article/view/326>

2. <https://lex.uz/m/acts/-1455047>

3. A.Qayimov. Aholi yashash joylarini ko'kalamzorlashtirish. – Toshkent. Fan va texnologiyalar, 2013.

4.